

# El cartell més antic

## crònica

Els cartells són una eina publicitària. En seriosa competència amb els anuncis periodístics i televisius, criden el seu missatge des de les parets. Quan no hi havia ni diaris ni TV, tenien l'exclusiva de la comunicació pública. Cartells i pasquins informaven el públic no sols del que podia comprar i vendre, sinó també dels espectacles que es podien veure i dels edictes de l'autoritat. Amb pasquins, fixats a la nit, podia fer-se també propaganda subversiva, i n'hi han testimonis del s. XVII als nostres arxius. Ara, però, volem donar a conèixer una peça més aviat antisubversiva.

El cartell que presentem és, fins que no n'aparegui un de més vell el més antic que es coneix de les nostres terres. La tècnica utilitzada, en canvi, és enormement moderna; hi predomina la imatge sobre el text. Es tracta d'un pergamí que fou penjat al coll d'un francès condemnat a exposició pública i a expulsió del país per perjuri.

Hem trobat aquest cartell en el curs dels treballs d'indexació de la sèrie de manuals de l'Arxiu Diocesà. És una sèrie on, barrejats amb nomenaments de rectors i altres càrrecs eclesiàstics, s'hi troben altres informacions d'interès més durador. Actualment, n'estem confeccionant l'índex per facilitar la recerca dels investigadors. És natural, mentre s'estableixen els

índexs d'un volum, de donar una ullada al seu relligat. Les cobertes del manual de l'any 1565 tenien un detall d'interès; interiorment eren reforçades amb una pàgina d'un manuscrit del s. XII. Calia desfer el relligat per separar-ne la pàgina d'interès paleogràfic. En tallar els fils, va aparèixer sota el full de reforç el dibuix del cartell. Desplegat del tot, podíem comprovar que era talment sencer, que no hi mancava ni tan sols l'apèndix per penjar-lo.

El text, compost amb lletra llibraria molt llegidora diu: «Aquest és Ramon del Pey, treballador del regne de França, habitant en Figueres, lo qual per lo Rnt. mísser Miquel Agullana, doctor en quiscun dret, canonge y offitial de la sglésia de Gerona per lo illustre y Rm. señor don Pere Carles, per la gratia de Déu y de la Sancta Sede apostòlica bisbe de Gerona per haver testificat fals en poder seu y esser perjur en una causa criminal se aporta en la cort ecclesiastica de Gerona, és estat condemnat que avuy, die de

Nostra Senyora, que comptam XV <d'agost> del present any 1567, estiguen en la scala davant lo portal dels Apostols de dita sglésia ab mitra en lo cap e lo present epitafi en los pits tant quant se celebrarà la processó y missa major en dita sglésia de Gerona, y que sia assotat per los llocs acustumats e bandejat perpetuament del present bisbat de Gerona».

### Un francès de Figueres

En l'època coneguda pels historiadors com a època moderna

(s. XVI-XVII) es va produir una intensa immigració de francesos a Catalunya. Hi venien a treballar com a mestres de cases i com a serradors al bosc, per produir cairats, posts i taulons; una part es dedicava també al servei domèstic, com a cambriers. Però pot pensar-se que el contingent més gran que es traslladà a Catalunya des de les regions pròximes a Tolosa del Llenguadoc, Carcassona, Clermont i Llemotges, eren manobres, gent sense formació professional específica.

L'estudi més ampli sobre la immigració francesa es deu a Jordi Nadal i Emili Giralt; el més recent el dona Joan Busquets al seu llibre recent *La Catalunya del barroc vista des de Girona*, amb dades inèdites recollides per mi. L'època més coneguda d'aquesta immigració és el s. XVII, perquè generà documentació peculiar.

El corrent migratori era intens ja al s. XVI, hi ha indicis que havia començat al s. XV. Un dels indicis és que hi ha capellans que deixen els seus bisbats d'origen, com Tarba, Cahors o Alet per ocupar càrrecs, generalment de retribució modesta, de sotsproletariat clerical, al bisbat de Girona. Si venien capellans, vindrien també els seus feligresos.

El menyspreu del foraster pobre no té res de nou, i es manifestat en formes diverses; en els nostres dies amb els noms de "xarnego" i similars, i abans, amb la prevenció. Els immigrants francesos de l'època moderna eren mal vistos; hom els atribuïa l'empobriment del país, que patí una llarga crisi econòmica. Així un capellà gironí es preocupava de dotar les seves nebodes perquè «no haguessin de casar-se amb



El cartell del segle XVI trobat a l'Arxiu Diocesà de Girona.

francesos ni altres persones vils».

Havent estat cremats el 1936 els llibres parroquials de Sant Pere de Figueres, ha esdevingut més difícil de mesurar l'impacte de la immigració a la vila d'on era veí el condemnat Ramon del Pey. L'Alt Empordà era, amb tot, la comarca

gironina més intensament receptora de francesos durant els primers anys del s. XVII, i no hi ha cap raó per pensar que no ho hagués estat abans. El càstig anunciat en el cartell afectava, potser casualment, un home contra el qual hi havia una certa predisposició pel seu origen, i era una lliçó per als abundants connacionals seus establerts a la rodalia de Figueres.

### Castigat per perjuri

Ramon del Pey fou penat amb vergonya pública i expulsió del territori a causa de perjuri. Cridat a donar testimoni en una causa criminal, es comprovà que les seves declaracions eren falses. El procés on intervingué no ha estat trobat a l'Arxiu Diocesà després d'una recerca diligent. El perjuri resulta ésser en aquesta època un delictes no pas excepcional; un ambaixador de Venècia a Madrid d'aquells anys país constata que amb diners es podien trobar al nostre país testimonis per adverar qualsevol causa.

Quina seria la causa criminal tractada pel tribunal del bisbat? No podia ser el judici d'un clergue que s'hagués lliurat al banditatge, tot i que abundaven; pertocaven a un tribunal barceloní, dit del Breu. No és segur que fos un procés per agressions físiques a un religiós o sacerdot. De fet, les causes criminals judicades a la cúria eclesiàstica eren gairebé tan variades com les que es ventilaven als tribunals civils; si hi havia un eclesiàstic implicat, víctima o culpable, el jutge havia de ser, en principi, un eclesiàstic, també.

L'única diferència entre tribunals eclesiàstics i civils

consistia en l'execució de la pena. L'Església no disposava de mitjans coactius propis, i encarregava l'execució als agutzils reials. Així degué passar amb Ramon del Pey, jutjat per un dels germans



*Ramon del Pey, induït pel dimoni a jurar en fals.*

Agullana. Eren dos, Jaume i Miquel, tots dos canonges, i recordats a Girona per haver finançat l'establiment dels jesuïtes a l'església de Sant Martí. Tenien la seva residència al peu de l'escala que puja a aquest temple des de la plaça de l'Oli. Dels dos, Miquel fou el que cooperà més de prop amb el bisbe, i, després d'un temps de judicatura, fou vicari general de 1573 a 1584

### El cartell

El culpable vesteix sac i calces. És un home d'edat; els cabells i la barba blanquegen, però encara el cos es manté fort. No hi ha cap dificultat en suposar que el dibuixant va voler produir un autèntic retrat; per a la finalitat del cartell era útil que en X resultés recognoscible. És representat en el moment de jurar. La mà la posa damunt d'un juratori, o taula amb la representació del Sant Crist. A

la catedral es conserven juratoris d'aquesta mena; per adverar testimonis al tribunal no s'usava necessàriament el llibre dels evangelis. Dos dimonis l'indueixen a jurar en fals. *Publicitàriament, la temptació hi és expressada exagerant els gestos*

inductors. La coloració verda dels cossos dels dimonis suggereix que són esperits que pertanyen a un món distint del món humà. Són personatges amb urpes a les mans i els peus, amb banyes al cap, ales de rata-pinyada i mates de pèl a l'entorn del baix ventre.

L'exposició a la vergonya pública amb cartell no tenia res d'excepcional. En certs casos el cartell era simbòlic, com la *gramalleta dels penats per la Inquisició*, que no descrivia el delictes. La creu de Sant Andreu que hi havia cosida al damunt era suficient per als espectadors, que entenien que es tractava d'un penat per delictes contra la fe. Es poden trobar dibuixos, relativament tardans, de reus amb gramalla de la Inquisició. No se'n coneixen de reus d'altres delictes, i més excepcional és la conservació del pasquí.

En efecte, acabada l'exposició del reu, el pergami ja no servia per res. Algun agutzil l'anà a deixar a la cúria eclesiàstica. Quan ací calgué relligar registres de documents, l'enquadernador l'aprofità, posant a l'exterior la cara neta de la pell.

Tota publicitat diu allò que no diu. El cartell del francès exposat a la vergonya pública a Girona era una afirmació del poder del tribunal que el va condemnar. *També un altre cartell que gairebé tothom ha vist, l'INRI dels santeristos, diu el que no diu, i per això els jueus se'n van queixar a Pilat, que l'havia fet escriure. I és que, abans dels cartells comercials, existí la publicitat penal que, al capdavall, és la publicitat de l'autoritat.*

JOSEP M. MARQUÈS